

Oikeusneuvos Timo Ojala
Korkein oikeus
p. 02956 40131
s-posti: timo.j.ojala@oikeus.fi

Asiantuntijalausunto

12.2.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 15.1.2026

HE 188/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

Aluksi

1. Hallituksen esityksessä (HE 188/2025 vp) esitetään esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamista. Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan rikosoikeudenhoidon resurssien nykyistä oikeudenmukaisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa kohdentamista. Tavoitteena on, että rikosprosessia sujuvoittamalla voitaisiin antaa oikeusturvaa tehokkaammin ja lyhentää käsittelyaikoja. Tavoitteena on parantaa oikeusturvan saatavuutta rikosasian käsittelyn ollessa nopeampaa ja edullisempaa kuitenkin unohtamatta sitä, että asianosaisilla säilyy mahdollisuuksia vaikuttaa asian käsittelyyn.
2. Totean, että korkein oikeus on antanut asian valmisteluvaiheessa 18.6.2025 päivätyn lausunnon hallituksen esityksen luonnoksesta. Tuossa lausunnossa korkein oikeus piti lähtökohtaisesti kannatettavana, että rikosprosessia pyritään mahdollisuuksien mukaan sujuvoittamaan. Erilaisia keinoja, joilla voidaan lyhentää käsittelyaikoja, pidettiin kannatettavina ja perusteltuina. Nyt ehdotettujen sujuvoittamistoimien kohdalla kysymys

oli sen arvioinnista, miten hyväksyttävä tasapaino löydetään prosessin keventämisen ja oikeusturvan toteutumisen välillä.

3. Korkein oikeus totesi lausunnossaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (rikosoikeudenkäyntilaki) mukaisen kirjallisen menettelyn osalta muun muassa, että vastaajan hiljainen luopuminen oikeuksistaan, herättää kysymyksen siitä, vaarantaako menettelyn keventäminen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Vastaaja ei esitutkinnassa rikoksen tunnustaessaan tiedä syytteen teonkuvausta. Vastaajan nimenomaisen suostumusedellytyksen poistaminen voisi johtaa paitsi oikeusturvan heikentymiseen myös tuomioistuinten työmäärän lisääntymiseen, jos suuressa määrässä asioita asiaa käsittelevä tuomari joutuu arvioimaan, kattaako esitutkinnassa annettu tunnustus ja suostumus sen teon, josta syyttäjä on myöhemmin päättänyt nostaa syytteen. Korkein oikeus kiinnitti huomiota myös siihen, miten kaavailut muutokset mahdollisesti vaikuttavat muutoksenhakuun ja oikeudenkäyntimenettelyn tehostamiseen kokonaisuudessaan.
4. Lausunnossaan korkein oikeus piti perusteltuna, että poissaolokäsittelyssä ei ole kahta erilaista menettelyedellytystä nykyisin rikosoikeudenkäyntilain 8 luvun 11 ja 12 §:ssä säädettyyn tapaan. Edelleen poissaolokäsittelyssä järjestetään suullinen käsittely ja kysymys on siitä, että vastaaja ratkaisun uhalla tapahtuvasta kutsusta huolimatta jää saapumatta pääkäsittelyyn. Hiljaisen suostumuksen voidaan katsoa tapahtua riittävällä tiedoilla informoituna, kun vastaaja saa haasteessa tiedon siitä, millä uhilla hänet kutsutaan ja haastehakemuksesta tiedon syytteen teonkuvauksesta ja syyttäjän seuraamuskannanotosta. Tämä edellyttää kuitenkin myös yksittäistapauksellista arviota kussakin asiassa.
5. Korkeimman oikeuden lausunnossa esitettyjen näkökohtien osalta hallituksen esityksessä perusteluja (s. 41) on näiltä osin täsmennetty ja niissä on arvioitu muutosten vaikutusta muutoksenhakualltiuteen ja arvioitu perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia (s. 43-45). Esityksen perusteluja (s. 82) on täsmennetty myös siltä osin, miten vastaajan esitutkinnassa antaman tunnustuksen ja syyttäjän syytteen teonkuvauksen tulee vastata toisiaan.
6. Keskityn tässä lausunnossani erityisesti rikosoikeudenkäyntilakiin esitettyihin muutoksiin.

Rikosoikeudenkäyntilain ehdotetut muutokset

Kirjallinen menettely

7. Rikosoikeudenkäyntilain 5 a luvussa säädetään asian ratkaisemisesta pääkäsittelyä toimittamatta eli niin sanotusta kirjallisesta menettelystä. Luvun 1 §:ssä säädetään kirjallisen menettelyn edellytyksistä, joita on kaikkiaan viisi. Muutoksia esitetään tehtäväksi

näistä edellytyksistä kahteen ensimmäiseen. Ensinnäkin se soveltuisi rikoksiin, joista säädetty enimmäisrangaistus olisi nykyisen kahden vuoden asemesta neljä vuotta vankeutta. Toiseksi menettelyssä voitaisiin tuomita nykyistä pidempi, enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi menettelyn edellytyksiä kevennettäisiin siten, että nimenomaista syytteen teonkuvauksen tunnustamista sekä suostumusta kirjalliseen menettelyyn ja luopumista pääkäsittelystä ei vaadittaisi, vaan riittävää olisi niin sanottu hiljainen suostumus ja luopuminen. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että vastaaja on tunnustanut teon ja ilmoittanut suostuvansa kirjalliseen menettelyyn, mutta tältä osin riittävää olisi, että tällaiset ilmoitukset on saatu esitutkinnassa. Tuomioistuinvaiheessa vastaajalle ilmoitettaisiin haasteessa, että asia voidaan ratkaista pääkäsittelyä toimittamatta, jos hän ei vaadi pääkäsittelyn toimittamista.

8. Käsittelyn suullisuus on eräs oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perustuslailla suojattu osa-alue. Tähän säädettävät poikkeukset olisi perusteltua tehdä siten, että mainittu oikeusturvan tae pääsääntönä säilyisi. Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 19 ja 40) on todettu, että kirjallisessa menettelyssä ratkaistaan tällä hetkellä kärjäoikeuksissa keskimäärin noin 25 % rikosasioista. Kirjallisen menettelyn soveltamisalan laajentamisen osalta arviota siitä, miten suuri osuus jatkossa voitaisiin ratkaista kirjallisessa menettelyssä, ei ole esitetty tarkempia arvioita.
9. Selvää on, että jos soveltamisala laajennetaan käsittämään enintään neljän vuoden vankeusrangaistuksen uhkaiset rikokset ja tuomittava enimmäisrangaistus korotettaisiin yhteen vuoteen, potentiaalisten kirjallisen menettelyn asioiden määrä kasvaa merkittävästi. Tuomioistuinten tilastojen perusteella tehdyn varovaisen arvion mukaan vuosittain kärjäoikeudessa ratkaistavista rikoksista jopa noin 75 % on sellaisia, joissa enimmäisrangaistus on enintään neljä vuotta vankeutta tai sitä alhaisempi. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2023 enintään vuoden vankeusrangaistus tuomittiin kaikkiaan noin 17 000 asiassa. Sakkorangaistuksia tuomittiin kaikkiaan noin 28 500 asiassa. Näiden lukujen perusteella vuonna 2023 kaikkiaan jopa noin 87,5 % asioista olisi potentiaalisia kirjallisen menettelyn juttuja. Kaikki potentiaaliset asiat eivät välttämättä sovellu kirjalliseen menettelyyn, mutta tämäkin huomioon ottaen kirjallisen menettelyn piiriin voisi jatkossa soveltua jopa yli 50 prosenttia rikosasioista. Tämä herättää sen perustellun kysymyksen, voidaanko kirjallista menettelyä pitää enää poikkeuksena vai muodostuuko siitä pääasiallinen rikosasioiden käsittelytapa.
10. Täysin ongelmattomana ei voida pitää sellaista kehityskulkua, jossa käsittelyn suullisuus pääsääntöisenä käsittelytapana ei tosiasiallisesti toteudu. Rikosoikeudenkäyntilain 5 a lukua (243/2006) säädettäessä perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 31/2005 vp s. 2) todennut, että esimerkiksi vaatimus käsittelyn suullisuudesta kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin. Perustuslakivaliokunta on muun muassa lausunnoissaan (PeVL 31/2005 vp s. 2 ja PeVL 35/2024 vp s. 2, kohta 6) todennut, että perustuslain 21 §:n

12.2.2026

säännökset eivät estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia niissä turvattuihin oikeuksiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta kulloinkin kyseessä olevan oikeusturvatakeen asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa.

11. Muutoin kirjallisen menettelyn ehdotettujen muutosten osalta totean, että voimassa olevan lain mukaisista nimenomaisesta tunnustamisesta ja pääkäsittelystä luopumisesta luovuttaisiin ja siirryttäisiin tunnustamiseen ja suostumiseen esitutkinnassa ja hiljaiseen luopumiseen oikeudenkäyntivaiheessa. Esityksen mukaan hiljaisen luopumisen katsotaan olevan mahdollinen, kun vastaaja tulee syyttäjän syytteen perusteella tietoiseksi syytteen sisällöstä ja kirjallisen menettelyn soveltumisesta tapaukseen. Näistä syistä vastaaja tulisi tietämään mahdollisen passiivisuutensa seuraukset sellaisella täsmällisyydellä, että passiivisuutta voitaisiin pitää yksiselitteisenä luopumisen oikeudesta suulliseen käsittelyyn (HE s. 83).
12. Olen samaa mieltä siitä, että suullisen käsittelyn järjestäminen voidaan lähtökohtaisesti jättää riippuvaiseksi vastaajan esittämästä pyynnöstä ja että pyynnön tekemättä jättäminen voidaan katsoa päteväksi oikeudesta luopumiseksi. Tätä voi kuitenkin rajoittaa rikosasian vakavuus. Erityisesti vakavissa rikosasioissa menettelyä ei välttämättä voida katsoa asianmukaiseksi ilman suullista käsittelyä siitä riippumatta, onko syytetty sellaista pyytänyt vai ei. Perustuslakivaliokunta on kirjallisen menettelyn säätämisen yhteydessä antamassaan lausunnossa (PeVL 31/2005 vp s. 3) ottanut arviossaan huomioon myös sen, että vakavimmat rikosasiat oli suljettu kirjallisen menettelyn ulkopuolelle. Myös lakivaliokunta totesi mietinnössään (LaVM 1/2006 vp s. 4) arvioidessaan kirjallisen menettelyn hyväksyttävyyttä, että tähän arvioon vaikuttaa se, että sen käyttöä on rajattu rikoksen vakavuuden suhteen.
13. Kysymys on siten nyt sen arvioinnista, onko esitetyllä tavalla enintään neljän vuoden vankeusrangaistuksen uhkaista rikosta pidettävä jo siinä määrin vakavana, että kirjallinen menettely ei olisi riittävä käsittelytapa. Suomessa käytössä olevan rangaistusasteikon kannalta enintään neljän vuoden vankeusrangaistusuhkaisia rikoksia voidaan pitää vakavina rikoksina, vaikkakin kirjallisessa menettelyssä voitaisiin tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistus. Eurooppalaisessa mittapuussa enintään neljän vuoden vankeusrangaistuksen käsittäviä rikoksia ei pidettäne sillä tavoin vakavina, että kirjallinen menettely tätä kautta olisi ristiriidassa ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Kotimaisessa tarkastelussa neljän vuoden enimmäisrangaistuksen käsittävä rikos luokitellaan puolestaan vakavaksi rikokseksi ja näin moitittavaa rikosta ei ole vaikeuksitta sijoitettavissa kirjallisen menettelyn soveltamisalaan.
14. Kirjallisen menettelyn käyttö estyy nykyisin varsin monessa tapauksessa sen vuoksi, että vastaaja ei palauta suostumuslomaketta eikä asiaa tämän vuoksi voida käsitellä kirjallisessa menettelyssä. Jo pelkästään nimenomaisesta suostumuksesta luopuminen ilman kirjallisen

menettelyn soveltamisalan laajentamista lisäisi kirjallisen menettelyn käytettävyyttä ja sujuvoittaisi rikosprosessia.

15. Lisäksi tiedossani on, että eräissä tuomioistuimissa kirjallista menettelyä ei tällä hetkellä juurikaan käytetä vieraskielisten vastaajien kohdalla tuomion käännättämiseen liittyvistä syistä. Tämä johtuu rikosoikeudenkäyntilain 6 a luvun 3 §:n tulkinnoista, jonka mukaan tuomioistuimen on huolehdittava siitä, että vastaaja saa riittävät tiedot oikeudestaan asiakirjan käännökseen ja tarvittaessa varmistettava, haluaako vastaaja tuomiosta käännöksen. Vastaajalle voidaan jättää antamatta käännös asiakirjasta, jos vastaaja luopuu oikeudestaan käännökseen. Eräissä tuomioistuimissa vieraskielisten vastaajien asiat siirretään poissaolokäsittelyyn, koska hallituksen esityksessä (HE 63/2013 vp) todetulla tavalla kääntämistä koskevilla säännöksillä ei puututtaisi toimituskirjan antamista ja ratkaisuilmoituksen lähettämistä koskeviin säännöksiin. Säännöksistä ei siten aiheutuisi tuomioistuimelle velvollisuutta lähettää käännöstä tuomiosta poissaolevana tuomitulle vastaajalle, joka ei ole ilmoittanut ratkaisuun tyytymättömyyttä. Kirjallisen menettelyn käytön lisääminen nykyisestä voisi olla mahdollista myös siten, että vieraskielisten vastaajien kohdalla käytettäisiin aikaisempaa useammin kirjallista menettelyä. Tuomion käännättämiseen liittyvät ongelmat tulisi ratkaista siten, että ne eivät muodosta estettä kirjallisen menettelyn käyttämiseen.
16. Kirjallisen menettelyn menettelyedellytysten keventäminen käräjäoikeudessa voi aiheuttaa myös epätoivottavia seurannaisilmiöitä eli esimerkiksi hovioikeuteen tapahtuvien muutoksenhakujen lisääntymistä. Nykyisin nimenomaisen suostumuksen ja luopumisen sekä syytteen teonkuvauksen tunnustamisen jälkeen vastaajalla ei ole tyypillisesti aihetta valittaa hovioikeuteen. Hallituksen esityksen perustelujen (s. 41) mukaan ei olisi kuitenkaan syytä olettaa muutoksenhakualttiuden lisääntyvän merkittävästi nykyisestä varsin alhaisesta 1,3 %:n muutoksenhakuprosentista. Tarkempia lukumäärätietoja ei kuitenkaan käydä perusteluissa läpi. Käytännössä havaittuna lähtökohtana kuitenkin on, että muutoksenhakualttius lisääntyy ankarampien rangaistusten kohdalla.
17. Vuoden 2025 tilastotietojen mukaan kaikkiin käräjäoikeuksiin saapui noin 54 500 rikosasiaa. Jos näistä nykyisen sääntelyn aikana ratkaistaan noin 25 % kirjallisessa menettelyssä, se tarkoittaa noin 13 600 asiaa. Näistä 1,3 % eli noin 180 asiassa haetaan muutosta hovioikeudessa. Jos esitetyt uudistukset nostaisivat kirjallisen menettelyn osuuden noin 50 %:iin ja muutoksenhakualttius puolestaan nousisi esimerkiksi 3 %:iin, kirjallisessa menettelyssä ratkaistaisiin noin 27 250 asiaa ja muutoksenhakuja hovioikeuteen olisi puolestaan noin 820 kappaletta vuosittain. Hovioikeudessa asiat ratkaistaan kolmen tuomarin kokoonpanossa, joten resurssivaikutus hovioikeuksien työmäärään voisi siten olla varsin tuntuva. Nämä lukumäärät pitävät sisällään paljon epävarmuuksia, mutta antavat nähdäkseni suuntaa arvion tekemiselle. Käräjäoikeuden

työmäärän väheneminen näkyisi siten osittain hovioikeuden työmäärän kasvuna. Kehityskulku ei ole tästä näkökulmasta tarkasteltuna toivottava.

18. Edellä lausumillani perusteilla pidän perusteltuna, että tuomioistuinvaiheessa vastaajan hiljainen suostumus voisi olla riittävä kirjalliseen menettelyyn. Sen sijaan kirjallisen menettelyn laajentamiseen kattamaan enintään neljän vuoden vankeusrangaistusuhkaiset rikokset suhtaudun edellä mainituista syistä varsin kriittisesti. Kirjallisen menettelyn käytettävyyttä voisi lisätä tällaista laajennusta tekemättä.

Poissaolokäsittely

19. Nykyisin voimassa oleva rikosoikeudenkäyntilain 8 luvun 11 §:n mukainen poissaolokäsittely perustuu siihen, että esteettä istunnosta poissa oleva vastaaja on luopunut hiljaisesti, mutta yksiselitteisesti oikeudestaan tulla kuulluksi (ks. KKO 2022:34, kohta 7). Rikosoikeudenkäyntilain 8 luvun 12 §:n suostumukseen perustuvaa poissaolokäsittelyä on sovellettu harvoin.
20. Poissaolokäsittelyn soveltamisalaa laajennettaisiin kirjallista menettelyä vastaavasti siten, että siinä voitaisiin tuomita enintään vuoden vankeusrangaistus, kun nykyisen sääntelyn mukaan vastaajan poissaolosta huolimatta voidaan tuomita enintään kolmen kuukauden tai hänen suostumuksellaan enintään yhdeksän kuukauden pituinen vankeusrangaistus. Lisäksi poissaolokäsittelyä koskevaa sääntelyä menettelyn osalta sujuvoitettaisiin yksinkertaistamalla sääntelyä siten, että rikosoikeudenkäyntilain 8 luvun 12 §:n säännös mahdollisuudesta tutkia ja käsitellä asia vastaajan poissaolosta huolimatta tämän nimenomaisella suostumuksella poistettaisiin.
21. Pidän perusteltuna, että poissaolokäsittelyssä ei ole kahta erilaista menettelyedellytystä nykyisin rikosoikeudenkäyntilain 8 luvun 11 ja 12 §:ssä säädettyyn tapaan. Edelleen poissaolokäsittelyssä järjestetään suullinen käsittely ja kysymys on siitä, että vastaaja ratkaisun uhalla tapahtuvasta kutsusta huolimatta jää saapumatta pääkäsittelyyn. Tällöin arvioitavana on se, onko vastaaja tietoisena oikeuksistaan luopunut oikeudestaan tulla kuulluksi. Hiljaisen suostumuksen voidaan katsoa tapahtua riittäväillä tiedoilla informoituna, kun vastaaja saa haasteessa tiedon siitä, millä uhalla hänet kutsutaan ja haastehakemuksesta tiedon syytteen teonkuvauksesta ja syyttäjän seuraamuskannanotosta. Tämä edellyttää kuitenkin myös yksittäistapauksellista arviota kussakin asiassa.
22. Poissaolokäsittelyn soveltamisalan laajentaminen siten, että menettelyssä voitaisiin tuomita enintään yhden vuoden vankeusrangaistus, johtaa oletettavasti siihen, että poissaolokäsittelyyn ohjautuu huomattavasti suurempi määrä asioita kuin nykyisin. Myös monien rikoslajien törkeitä tekemuotoja voitaisiin jatkossa käsitellä poissaolokäsittelyssä.

Tähän liittyy aikaisempaa suurempi mahdollisuus myös siihen, että vastaajan esitutkinnassa kiistämiä tekoja ohjautuu menettelyyn. Tuomioistuimet voivatkin joutua aikaisempaa huolellisemmin jo pääkäsittelykutsua laatiessaan harkitsemaan, voidaanko asia tutkia ja ratkaista rikosoikeudenkäyntilain 8 luvun 11 §:n mukaisesti. Lähtökohtana olisi jatkossakin pidettävä, että poissaolokäsittelyssä ei esitetä laajaa ja ristiriitaista henkilötodistelua.

23. Kaikkiaan pidän poissaolokäsittelyyn esitettyjä muutoksia perusteltuina.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta perusteltua on myös se, että vastaaja saa haastehakemuksessa tiedon siitä todistelusta, jota asiassa tullaan esittämään. Tämäkin turvaa sitä tavoitetta, että vastaaja luopuu oikeuksistaan tietoisena.

Johtopäätökset

24. Rikosprosessien pitkät kestot ovat aito ongelma. Rikosprosessin sujuvoittamiseen tähtäävät hankkeet ovat siten lähtökohtaisesti kannatettavia. Sujuvoittamista ei tulisi kuitenkaan tavoitella sellaisilla keinoilla, jotka johtavat siihen, että alun perin poikkeukselliseksi käsittelytavaksi tarkoitettu menettelystä tulee pääsääntöinen käsittelytapa. Kirjalliseen menettelyyn esitetyt laajennukset uhkaavat johtaa siihen, että kirjallisesta menettelystä tulee rikosasioiden pääasiallinen käsittelytapa käräjäoikeudessa. Tällainen kehitys on vastoin oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin pääsääntöisesti sisältyvää suullisen käsittelyn vaatimusta ainakin yhdessä oikeusasteessa.

25. Kirjallisen menettelyn käyttöalaa ei nykyisin hyödynnetä täysimääräisesti. Katsoisin, että kirjallisen menettelyn uudistamisessa riittävää olisi ollut siirtyä hiljaiseen suostumiseen ja toisaalta pohtia niitä keinoja, joilla kirjallista menettelyä voitaisiin esimerkiksi vieraskielisten vastaajien kohdalla hyödyntää aikaisempaa enemmän.

26. Poissaolokäsittelyn osalta esitettyjä muutoksia pidän perusteltuina.

27. Muilta osin minulla ei ole lausuttavaa hallituksen esitykseen.

Oikeusneuvos
OTL, VT

Timo Ojala